

I. POLONICA W ZBIORACH PAŃSTW NADBAŁTYCKICH

Hubert Wajs

(Warszawa)

PAX OLIVIENSIS 1660

Traktat oliwski z 3 V 1660 r., kończący drugą wojnę północną, nie wzbudza dziś takich emocji, jak inne wydarzenia historyczne z polskiej przeszłości, choćby świętowane w tym roku 600-lecie zwycięstwa pod Grunwaldem, czy corocznie 3 maja — Konstytucja, a nie rocznica podpisania omawianego traktatu przypadająca w ten sam dzień¹. Jednym z powodów jest pewnie dość abstrakcyjna formuła w jakiej go zawierano — międzynarodowy kongres — podobny, choć jakościowo inny, do traktatu westfalskiego, a przecież był jego „kontynuacją” po 12 latach. Kolejny powód to ocena, chyba niezbyt słuszna, którą wystawiali mu historycy od Ludwika Kubali poczynając². Nie zbeletryzował go też i nie udratyzował Henryk Sienkiewicz, autor *Trylogii*, będącej przecież naszym „narodowym” podstawowym „źródłem” do wiedzy o tamtych czasach. Mimo ogromu pracy i zebranych materiałów nie przybliżyła tych zagadnień ogółowi dobre prace powstałe w „innej poetyce”. W wydanym w 1957 r. zbiorze rozpraw *Polska w okresie drugiej wojny północnej* Kazimierz Piwarski pisał o traktacie, iż

kończył ostatecznie okres „potopu”, okres agresji szwedzkiej na Polskę, która dzięki wysiłkowi wszystkich patriotycznych elementów narodu polskiego, przede wszystkim mas ludowych, skończyła się wyparciem najeźdźców z ziem polskich³.

¹ A przecież władze miejskie Gdańska ogłosiły właśnie ten dzień dorocznym świętem, por. E. Cieślak, *Wojskowo-polityczne i gospodarcze znaczenie Gdańska w wojnie polsko-szwedzkiej 1655-1660* [w:] *Wojna polsko-szwedzka 1655-1660*, red. J. Wimmer, Warszawa 1973, s. 381.

² Prof. Ludwik Kubala zmarł we Lwowie 30 IX 1918 r. Jego pracę „Wojny duńskie i pokój oliwski” opublikowano pośmiertnie, z rękopisów profesora, we Lwowie w 1922 r.

³ K. Piwarski, *Rywalizacja francusko-austriacka o wpływy w Rzeczypospolitej w latach 1655-1660* [w:] *Polska w okresie drugiej wojny północnej 1655-1660*, red. K. Lepszy, Warszawa 1957, t. 1, s. 417.

Wprawdzie wszyscy historycy piszący o rokowaniach oliwskich, zgodnie z prawdą, podkreślali niezwykle trudną sytuację polityczną Rzeczypospolitej. Poeta Wacław Potocki we fraszce *Czuj! Stary pies szczeka* tak pisał o sytuacji w kraju, o Moskwie, która stała w Wilnie:

Moskwa Kijów z Zadnieprzem krom zwady, krom bitwy/ Wydarszy, jeszcze głębiej zamyśla do Litwy.

A o sytuacji gospodarczej (ruinie):

Jakoż, pytam, w tak strasznym zniszczeniu ojczyzny/ Mogą się upominać tacy [wojsko] gotowizny? — — Nie ma po co gospodarz do komory sięgnąć⁴.

Lecz patrząc z perspektywy czasu historycy uznawali traktat „może nie tyle za klęskę, ile za porażkę Rzeczypospolitej”. Choć w tej samej monografii króla prof. Zbigniew Wójcik pisał, iż

najpoważniejszym postanowieniem traktatu było zrzeczenie się przez polskich Wazów prawa do tronu szwedzkiego, które *de facto* stracili przecież w końcu XVI w.⁵

Jan Kazimierz zresztą dożyłotnio ten tytuł zachował. Zdecydowanie lepiej ocenia traktat współczesny brytyjski historyk Robert I. Frost, pisząc o: „apparently favorable terms of Oliva, which granted Sweden nothing it had not possessed *de facto* already [...]”⁶.

Stronami uczestniczącymi w tym kongresie były: Rzeczpospolita, Szwecja, Cesarstwo, Brandenburgia, a ponadto akces zgłosili i w różnych etapach uczestniczyli przedstawiciele Danii, Holandii, Jakuba Kettlera, księcia kurlandzkiego, Filipa Wilhelma, księcia neuburskiego, którzy jednak nie zostali dopuszczeni z racji sprzeciwu elektora brandenburskiego i Francji. Sprawami całego kongresu kierował dyplomata francuski Antoni de Lumbres, pan na Herbinghem⁷, którego oczami — dzięki jego relacjom⁸ — widzimy przede wszystkim te zdarzenia. Są także dostępne materiały jego rywala, posła cesarskiego Franciszka barona de Lisola⁹. Gościny stronom udzielił opat oliwski Aleksander Kęsowski. Były to mające oddzielne wejścia: refektarz zimowy i priorat, tak aby Polacy ze Szwedami się nie spotykali, a tylko poseł francuski pośredniczył między nimi.

Stronę Rzeczypospolitej na kongresie reprezentowali: dwaj kanclerze Mikołaj Prażmowski, wielki koronny i Krzysztof Zygmunt Pac, wielki litewski (on też reprezentował interesy księcia kurlandzkiego Jakuba Kettlera), Jan Leszczyński, wojewoda poznański, Jerzy Sebastian Lubomirski, marszałek wielki koronny i hetman

⁴ W. Potocki, *Wiersze*, wybrał i oprac. L. Kukulski, Warszawa, 1966.

⁵ Z. Wójcik, *Jan Kazimierz Waza*, Wrocław 1997, s. 133.

⁶ R. I. Frost, *After the Deluge: Poland-Lithuania and the Second Northern War 1655-1660*, Cambridge 1993, s. 3 i 164.

⁷ Lumbres i Herbinghem leżą obecnie na pograniczu francusko-belgijskim, w departamencie Pas-de-Calais.

⁸ *Relationes de Antoine de Lumbres ambassadeur en Pologne et en Allemagne*, ed. G. Lhomel, Paris 1912.

⁹ *Die Berichte des kaiserliches Gesandte Franz von Lisola aus den Jahren 1655-1666*, wyd. A. Pribram, Archiv für österreichische Geschichte, bd. 70, 1887.

polny, Andrzej Morsztyn, referendarz korony, Władysław Rej podskarbi nadworny koronny i kanclerz królowej oraz Jan Gniński, podkomorzy pomorski. Nie jest chyba przypadkiem, że byli to ludzie oddani jeszcze wówczas królowej Marii Ludwice i zwolennicy reform, skłaniający się ku stronnictwu francuskiemu, a dla uniknięcia niebezpieczeństw *interregnum* skłonni wyrazić zgodę na elekcję *vivente rege*. Potem miało się jednak okazać, że tak „dobry republikanin” wojewoda Leszczyński, jak i hetman Lubomirski opowiedzieli się po stronie obrońców istniejącego ustroju w szeregach stronnictwa austriackiego. Przedstawicielami strony szwedzkiej byli: Magnus Gabriel de La Gardie (syn Jacoba Pontusson), kanclerz Bengt (Benedict) Gabriellsson Oxenstierna¹⁰, Christopher Carl hrabia von Schlippenbach oraz radca dworu Andreas Gyldenklou. Austrię reprezentowali dyplomaci Franciszek Karol hrabia de Kollowrath i Franciszek baron de Lisola, elektora brandenburskiego dyplomaci: Jan baron von Hoverbeck, Wawrzyniec Krzysztof von Somnitz, który negocjował dla Fryderyka Wilhelma dający mu suwerenność w Prusach traktat weławski w 1657 r. oraz prawnik Wojciech von Ostau, Danię zaś, w pewnym okresie negocjacji, Krzysztof de Parsberg.

Nie kusząc się o analizę tego traktatu, ani tym bardziej sytuacji Rzeczypospolitej w połowie XVII w., pozwolę sobie jedynie na kilka marginalnych uwag. Pragnę zasygnalizować obecność rękopiśmiennych źródeł oficjalnych, dostępnych w Archiwum Głównym Akt Dawnych (dalej: AGAD) w Warszawie, które dotyczą samego traktatu i gwarancji. Nie należy zapominać, że wówczas już nie tylko słowo pisane, lecz także drukowane miało swoją rolę do odegrania — choćby *Theatrum Europaeum*, tom 8 (1657–1660); czy oficjalne publikacje „prasowe”. Rękopis Joachima Pastoriusa, który był sekretarzem polskiego poselstwa, *Aurora pacis diarium pacificationis Oliviensis* ze zborów Biblioteki Żałuskich został opublikowany po stu latach przez Johanna Gottloba Boehmius (Böhme) w dwóch tomach *Acta Pacis Oliviensis, inedita* we Wrocławiu w latach 1763 i 1766. Tom pierwszy, dedykowany królowi Augustowi III, to wspomniany dziennik oraz dokumenty leżące u podstaw późniejszych postanowień traktatu. Tom drugi obejmuje dzienniki szwedzkie, duńskie i kurlandzkie, ukazujące z tej perspektywy pertraktacje oliwskie. O rozległości świadczyć mogą też porozrzucane w kilku tomach wydawnictwa *Elementa ad Fontium Editiones*¹¹ dokumenty dotyczące tego zagadnienia, które pozwalają lepiej zrozumieć pewne mechanizmy, w tym np. aktywność królowej.

Zamysły podjęcia negocjacji były przygotowywane od 1656 r., gdy latem przybył do Rzeczypospolitej Antoni de Lumbres¹². Jak łatwo się domyślić, stała za tym Francja, która od traktatu westfalskiego była „sprzymierzona” ze Szwecją, a kardynał Mazarini potrzebował zaangażowania skandynawskiego sojusznika w rywalizacji z Habsburgami na innym teatrze wojennym, w hiszpańskich Niderlandach. Uznając postanowienia westfalskie, Austria początkowo nie chciała się mieszać

¹⁰ Nie mylić z kanclerzem Axelem Oxenstierną (zm. 1654), który był jego wujem.

¹¹ Zob. *Elementa ad Fontium Editiones*, ed. C. Lanckorońska, Institutum Historicum Polonicum Romae, vol. 1–76, Romae 1960–1992.

¹² Kopia upelnomocnienia dla Antoniego de Lumbres'a z 20 VIII 1656 r. do pertraktowania z królem Szwecji (łac.). AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie (dalej: AKW), dział Szwedzkie, sygn. 11a/52.

w sprawy polsko–szwedzkie inaczej niż w roli mediatora, a ostatecznie udzielona pomoc militarna¹³ miała w niczym nie naruszać postanowień tamtego pokoju, choć w Wiedniu (Lisola) zdawano sobie sprawę z możliwości opanowania przez Szwedów południowych wybrzeży Bałtyku, co wraz z poparciem protestanckich książąt Rzeszy mogłoby doprowadzić do zagrożenie pozycji cesarza a nawet zaatakowania terytoriów habsburskich¹⁴. Rozpoczęcie negocjacji odwlekało się z powodu zacieźnienia stron (szwedzkie niszczycielstwo i grabieże oraz nastawienie do religii katolickiej). Mediator francuski nie ustawał w wysiłkach i w 1658 r. de Lumbres przekazał królowi Janowi Kazimierzowi deklarację pokojową króla szwedzkiego, w której żądał on m.in., aby po (bezpomymnej) śmierci Jana Kazimierza na tronie polskim nie zasiadał wróg Szwecji, a więc żaden przedstawiciel dynastii Habsburgów lub Romanowów.

Strony rozpoczęły rozmowy w marcu 1659 r. w Toruniu. Do właściwego kongresu doprowadzono jesienią 1659 r. już po podpisaniu traktatu pirenejskiego 7 XI 1659 r. między Francją a Hiszpanią (hiszpańskimi Habsburgami). Dwór królewski pojawił się w Gdańsku¹⁵ najpóźniej 19 XII 1659 r. (królowa była w Gdańsku 26 grudnia¹⁶) i przebywał tam do 4 V 1660 r.¹⁷ Dnia 12 maja król był już w Toruniu, a najpóźniej 18 maja w Warszawie¹⁸.

Podczas rokowań Szwecja miała jeszcze swego wojowniczego władcę, Karola X Gustawa, który w wieku 38 lat niespodziewanie zmarł 13/23 II 1660 r. w Göteborgu¹⁹. O śmierci króla obradujący w Oliwie dowiedzieli się dopiero po miesiącu — między 17 a 23 marca, co uwidacznia problemy żeglugi bałtyckiej zimą. Rozmowy sfinalizowano w ciągu następných 2 miesięcy.

Ratyfikacją traktatu²⁰, uzgodnionego przez strony 3 V 1660 r., zajęła się konwokacja w Warszawie w dniu 26 VI 1660 r. Trzy tygodnie wcześniej — 6 VI 1660 r. w Kopenhadze Szwedzi i Duńczycy zawarli pokój, który to traktat też można było przyłączyć do Oliwy (zgodnie z art. XXXI traktatu oliwskiego). Oznaczało to pacyfikację południowego wybrzeża Bałtyku od Danii, poprzez Holstein i Szlezwik, Meklemburgię, Pomorze Prusy i Warmię, aż po Kurlandię i Inflanty. Przy polskiej

¹³ Dwa dokumenty traktatowe przymierza między cesarzem Ferdynandem III i królem Janem Kazimierzem z 1 XII 1656 r. oraz między następcą cesarza Leopoldem, królem Czech i Węgier z 27 V 1657 r. opublikowane zostały w *Traktaty polsko–austriackie z drugiej połowy XVII wieku*, wyd. Z. Wójcik, Warszawa 1985, s. 31–43.

¹⁴ *Traktaty polsko–austriackie*, s. 8.

¹⁵ AGAD, Metryka Koronna, MK 201, k. 279v.

¹⁶ Tak wynika z datacji listu opublikowanego w *Elementa ad Fontium Editiones*, t. 3, Roma 1961, nr 294.

¹⁷ AGAD, Metryka Koronna, MK 201, k. 383v.

¹⁸ Dnia 18 V 1660 r. w Warszawie, Jan Kazimierz, król polski wydał uniwersał, oznajmiając o zwołaniu zjazdu do Warszawy na dzień 14 VI 1660 r. w związku z zakończeniem traktatów ze Szwecją w Oliwie (pol.). AGAD, Zbiór dokumentów papierowych (dalej: Zb. dok. pap.), sygn. 218.

¹⁹ Według relacji królewskiego medyka Karol X Gustaw zmarł między 1 a 2 godziną nad ranem 13 lutego według kalendarza juliańskiego (obowiązującego w Szwecji do 1753 r.), czyli 23 lutego reformowanego kalendarza gregoriańskiego przyjętego w Rzeczypospolitej.

²⁰ Tekst traktatu z egzemplarza strony polskiej ratyfikowanego na konwokacji 26 czerwca w *Volumina Legum*, t. 4, Petersburg 1859, s. 344–354; podawana dalej numeracja artykułów pochodzi z tej edycji.

ratyfikacji punktami zapalnymi były zrzeczenie się Inflant po Dźwinę (i tak posiadanych przez Szwedów od czasów zawartego 12 IX 1635 r.²¹ na 26 lat rozejmu w Sztumskiej Wsi) oraz oddanie Elbląga Fryderykowi Wilhelmowi, elektorowi brandenburskiemu.

Traktat zakładał przyjęcie gwarantów. Zgodnie z art. XXXVI byli nimi: król francuski i król hiszpański, do tego doszli jeszcze — dla strony Rzeczypospolitej — król angielski i stany holenderskie; strona szwedzka zaś powołała wszystkich elektorów i książąt Rzeszy. W tej sytuacji, choć oficjalna nazwa to traktat polsko-szwedzki (w którym punkt XXII to układ między Cesarzem a Szwedami, zaś punkty XXIX–XXX — między elektorem brandenburskim a Szwedami) nie powinna dziwić nazwa, pod którą jego egzemplarz jest przechowywany w *Archives du Ministère des affaires étrangères*, a mianowicie: *Traité. Multilatéral*. Wydawcy strony internetowej, poświęconej traktatom europejskim, z uniwersytetu w Moguncji²², doliczyli się aż 18 kopii tego traktatu — obejmującego tak znaczny obszar i tyle stron (9) oraz gwarantów (5). Znajdują się one w archiwach w Polsce (AGAD), Szwecji (Riksarkivet), Niemczech (Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin–Dahlem oraz Landesarchiv Schleswig) i we Francji (Archiwum MSZ w Paryżu). Wraz z erratami było ich ponad 20 (AGAD — 2; Riksarkivet — 11; Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin–Dahlem — 10). W istocie było (i jest) tych egzemplarzy więcej. Podstawowy tekst *Instrumentum pacis* z 3 V 1660 r., uzgodniony przez komisarzy, został spisany po łacinie (z błędami) w 5 egzemplarzach: polskim, szwedzkim, brandenburskim i cesarskim oraz jeszcze jeden dla Francji. Do tego dochodziły wykazy błędów (z sierpnia 1660 r.) oraz ratyfikacje przez władców, a w Rzeczypospolitej także przez Sejm, akceptacje gwarantów i ich dokumenty. W AGAD zachowały się jeszcze, nie uwzględnione przez projekt *Europäische Friedensverträge der Vormoderne*, dokumenty: komisarzy elektora brandenburskiego, ratyfikacja szwedzka, przystąpienie do traktatu przez Leopolda I (por. aneks). Zapewne w Haus- Hof- und Staatsarchiv w Wiedniu też powinny być jeszcze dokumenty wystawione dla Habsburgów.

Zagadnienia traktatu oliwskiego starałem się zasygnalizować pod archiwalnym kątem widzenia. Nie przypadkowo wspominałem o traktacie westfalskim, gdyż chciałem także zwrócić uwagę na bardzo interesującą stronę internetową traktatu westfalskiego — *Acta Pacis Westphalicae* — zawierającą różne wersje językowe i czasowe tekstu traktatu opublikowane krytycznie²³. Warto się zastanowić, czy nie byłoby zasadne utworzenie takiej strony dla opisywanego tu traktatu sprzed 350 lat, zwłaszcza, że można by pokusić się także o obrazy cyfrowe, co pozwala porównać

²¹ Krystyna, królowa szwedzka, zatwierdza w dniu 31 X 1635 r. w Sztokholmie układ sztumdorfski i zawiera zawieszenie broni z Polską na lat 26 (łac.). AGAD, Zbiór dokumentów pergaminowych (dalej: Zb. dok. perg.), sygn. 5514; wyd.: <http://www.ieg-mainz.de/likecms/likecms.php?site=comment.htm&dir=&treaty=108&comment=265¬rans=1> <dostęp: 2010-06-09>.

²² Institut für Europäische Geschichte Mainz (IEG): *Europäische Friedensverträge der Vormoderne*; zob. <http://www.ieg-mainz.de/likecms/likecms.php?site=site.htm&dir=&nav=233> <dostęp: 2010-06-09>.

²³ *Acta Pacis Westphalicae*: <http://www.pax-westphalica.de> <dostęp: 2010-06-09>.

odczyt z oryginałem. Byłoby to zresztą uzupełnienie wspomnianej publikacji traktatu oliwskiego wykonanej w ramach projektu *Europäische Friedensverträge der Vormoderne*. I już na sam koniec — także jako archiwista — czuję się w obowiązku przywołać artykuł IX traktatu dotyczący zwrotu archiwów. To akurat była chyba jedna z nowości traktatu oliwskiego, stanowiąca wydarzenie precedensowe.

Aneks

Wybór dokumentów z zasobu Archiwum Głównego Akt Dawnych

[1.]

1660, 3 maja, Oliwa

Komisarze szwedzcy zawierają pokój z Janem Kazimierzem, królem polskim, Leopoldem I, cesarzem, i Fryderykiem Wilhelmem, margrabią brandenburskim (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5611; Publikacja internetowa: http://dziedzictwo.polska.pl/katalog/skarb,Pokoj_Oliwski_zawarty_dnia_3_V_1660_roku,gid.116506,cid.178.htm

[2.]

1660, 3 maja, Oliwa

Komisarze brandenburscy, zawierają pokój w Oliwie w powołaniu na pełnomocnictwa elektora (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg. nr 5531.

[3.]

1660, 12 czerwca [b.m.]

Karta zewnętrzna od 2 listów senatorów szwedzkich do senatorów polskich z okazji zawarcia pokoju (łac.).

AGAD, AKW, dział Szwedzkie, sygn. 11b/158b.

[4.]

1660, 14 czerwca, Sztokholm

Król szwedzki Karol XI do króla polskiego Jana Kazimierza przesyła gratulacje z okazji zawarcia pokoju (łac.).

AGAD, AKW, dział Szwedzkie, sygn. 11b/157.

[5.]

1660, 12 lipca, Graz

Leopold I, cesarz rzymski, przystępuje do pokoju szwedzko-polskiego zawartego w Oliwie, jako sprzymierzeniec strony polskiej (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5618.

[6.]

1660, 19 lipca, Warszawa

Koncept listu króla Jana Kazimierza do dworów obcych z wyrażeniem zgody na objęcie przez króla hiszpańskiego Filipa IV oraz króla francuskiego Ludwika XIV gwarancji w stosunku do traktatu oliwskiego (łac.).

AGAD, AKW, dział Szwedzkie, sygn. 11b/161a.

[7.]

1660, 24 lipca, Sztokholm

Król szwedzki Karol XI, z królową Jadwigą Eleonorą i senat szwedzki ratyfikują traktat oliwski, powtarzając pełnomocnictwa z 17 X 1659 r. i 4 III 1660 r. (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5610.

[8.]

1660, [b.d.d.] sierpnia, [b.m.]

Antoni de Lumbres, delegat króla francuskiego na rokowania w Oliwie, przyjmuje oświadczenie delegata szwedzkiego rozumienia słów tekstu traktatu (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5513.

[9.]

1660, 16 sierpnia, Gdańsk

Koncept pisma zapraszającego królów Karola II angielskiego i Filipa IV hiszpańskiego na gwarantów traktatu oliwskiego (łac.).

AGAD, AKW, dział Szwedzkie, sygn. 11b/165.

[10.]

1660, 16 sierpnia [b.m.]

Wykaz błędów w egzemplarzach ratyfikacyjnych traktatu oliwskiego, stwierdzonych komisyjnie. Egzemplarz polsko-szwedzki (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5503.

[11.]

1660, 16 sierpnia [b.m.]

Wykaz błędów w egzemplarzu ratyfikacyjnym traktatu oliwskiego, stwierdzonych komisyjnie. Egzemplarz poselstwa brandenburskiego (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5504.

[12.]

1660. 16 sierpnia [b.m.]

Wykaz błędów w egzemplarzach ratyfikacyjnych traktatu oliwskiego, stwierdzonych komisyjnie. Egzemplarz poselstwa cesarskiego (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5505.

[13.]

1660, 16 sierpnia, Coloniae ad Spream [dziś część Berlina]

Fryderyk Wilhelm, margrabia brandenburski i elektor etc. przyjmuje Filipa IV, króla hiszpańskiego, za poręczyciela pokoju zawartego w Oliwie (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 208.

Circa Actum Commutationis Ratificationis
 nis Pacis Oliva conclusae, quaedam difficultas
 super verbis in fine Instrumenti Ratificationis
 Suae Regis Suediae Regniq; Sueciae, et et C. Rom.
 Imperij omnes in universum Electores Prin-
 cipes et Status amicos et Foederatos Nostros
 referri iuricamus et nominamus, orta fuit
 eius expedienda causa, et ne opus exegerit,
 dum Pacis renovandi occasio exinde evasa pa-
 rti Illius et Excellentissimi Dni Legatus Suecicus
 ad requisitionem Partium quam fieri potuit
 Sollemnissime, potestate Plenipotentiarum de-
 clarat, verba illa Amicos et Foederatos
 non ad alios, quam ad ipsos illos immediate
 ante haec verba, Amicos et Foederatos
 nominatos omnes in universum Electores
 Principes et Status referri. In quorum
 fidem Sacce Illius et Excellentissimi Dni Le-
 gatus et Plenipotentiarum Suecicus ma-
 ioripria subscript.

Concordat cum originali
 De LUMBRES

Antoni de Lumbres, delegat króla francuskiego na rokowania w Oliwie,
 przyjmuje oświadczenie delegata szwedzkiego rozumienia słów tekstu
 traktatu (AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5513, fot. K. Zgliński)

3.

Anno Millesimo, Sexcentesimo, Sexagesimo, Die Decima,
Sexta Mensis Augusti.

in Instrumenta Ratificationum Tractatus Oliviensis à Secretarys Le-
gationum omnium Partium paciscentium simul congregatis examinarentur
in dictis Instrumentis errata manu Scribentium hic illic commissa, ad quod
Secretarys deprehensa, atq; ea quidem, quae inter Reges Majestates Poloniae
et Sueciae, tum suam Serenitatem Electoralium commutanda erant praesente
Illustissimo et Excellentissimo Domino Legato Mediatore, ac plerumq; manu etiam
ipsius emendata Sicut Casarea Majestati, et quae cum eisdem Legatione à
caeteris partibus omnibus commutanda erant, per Secretarys cuiusq; Lega-
tionis correctae, eorumq; omnium Catalogus è consensu partium hic sub-
scriptus, et Regum quidem Republicaq; Poloniae, praedicti Domini Legati Medi-
atoris, caetera vero Secretarys Casareae et reliquarum Legationum ma-
nu subscripta sunt, et.

In Instrumento quidem Casareae
Pro Poloniae.

In Praefatione Moresby, mutatum est in Moresby.

Ibidem Drenow mutatum est in Drenow.

Ibidem Nondris mutatum est in Numinis.

In Art. 3. Literijs mutatum est in Literis.

In Art. 4. S. i. Rasure in voce vi.

Ibidem ad mutatum est in ac.

Ibidem S. 9. Alcolas mutatum est in Nicolas.

In Art. 7. S. i. Reig publica mutatum est in Reig publica.

In Art. 8. ipsi mutatum est in ipsi.

Ibidem commutationum, mutatum est in commutationem.

In Art. 11. e porta fuit pro catorta.

In Art. 14. S. i. circa finem deleta est vocula de arte generalibz.

Ibidem S. 2. Prouincijs mutatum est in Provinciais.

In Art. 17. In fine peras ut et delectum est et.

In Art. 18. Officium, mutatum est in Officialium.

In Art. 35. S. 2. Quo mutatum est in Qua.

Pro Sueciae.

In Praefatione in Tit. Imper. etc. post verbum Sclauonia expunctum è, Item.

restor.

Wykaz błędów w egzemplarzach ratyfikacyjnych traktatu oliwskiego,
stwierdzonych komisyjnie. Egzemplarz poselstwa cesarskiego
(AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5505, fot. K. Zgliński)

[14.]

1660, 22 września, Paryż

Ludwik XIV, król Francji, przystępuje do pokoju oliwskiego, dając swą gwarancję pod powtórzonym tekstem traktatu (łac.).

AGAD, Zb. dok. perg., sygn. 5511; Publikacja internetowa: http://dziedzictwo.polska.pl/katalog/skarb.Ratyfikacja_pokoju_oliwskiego_przez_Ludwika_XIV_krola_francuskiego_jako_jego_gwaranta_z_22_IX_1660_r.gid,387199.cid,5740.htm?body=desc

Hubert Wajs, *Pax Oliviensis 1660*

Summary

The Oliva Treaty of 1660, which ended the Second Northern War, does not evoke such emotions as other historical events of Polish history, for example, the 600th anniversary of the victory of Grunwald (Tannenberg) celebrated this year. One of the reasons of this situation is probably a fairly abstract way in which the treaty was conducted during an international congress and a similar, but substantially different form from The Treaty of Westphalia, although it was its 'continuation' after 12 years. In this situation, even though the official name of the Oliva Treaty is the Polish–Swedish treaty, one should not be surprised that a copy of this treaty is stored in the Archives du Ministère des Affaires étrangères (Paris) under the name: Traités Multilatéraux. It is worth to stress that this treaty covers a very wide territory, many sites (9) and the guarantors (5). The publishers of a website dedicated to European treaties — Institut für Europäische Geschichte Mainz (IEG): *Europäische Friedensverträge der Vormoderne* — found as many as 18 copies of this treaty in various European archives. More copies of The Oliva Treaty than enumerated above existed and still exist. Basic text *Instrumentum pacis* of May 3rd 1660, agreed by the commissioners, written in Latin (with errors) was prepared in five copies for Poland, Sweden, Brandenburg and The Holy Roman Empire. To this have to be added one copy for France, the lists of errors (of August 1660), the ratifications by the rulers (in Poland also by the Diet [*Sejm*]), and guarantors' documents. Documents that have not been covered yet by the above mentioned project, i.e., papers of the Elector of Brandenburg commissioners, the Swedish ratification, accession to the Treaty by Leopold are stored at The Central Archives of Historical Records in Warsaw.